

Epistolari entre l'historiador selvatà Eufemià Fort i Cogul i l'impressor Josep M. Requesens, de Montblanc (1946-1953)

RESUM

Estudi sobre el taller tipogràfic de la família Requesens de Montblanc i les relacions amb l'historiador de la Selva del Camp, Eufemià Fort i Cogul durant el primer franquisme per l'edició de *Goigs* i el *Butlletí de l'Arxiu Bibliogràfic de Santes Creus*. A l'apèndix es transcriu la correspondència mantinguda entre els anys 1946-1953.

RESUMEN

Estudio sobre el taller tipográfico de la familia Requesens de Montblanc y sus relaciones con el historiador de La Selva del Camp, Eufemià Fort i Cogul, durante el primer franquismo, referente a la edición de *Goigs* y del *Butlletí de l'Arxiu Bibliogràfic de Santes Creus*. En el apéndice de este estudio se transcribe la correspondencia entre los años 1946-1953.

ABSTRACT

Study about the typographic workshop of family Requesens from Montblanc and its relationship with the historian from La Selva del Camp, Eufemià Fort Cògul, during Franco regime early years for the edition of *Goigs* and the *Bulletin of Santes Creus Bibliographic Archives*. In the appendix the correspondence kept between the years 1946-1953 is transcribed.

.....

Josep M. Carreras Vives

(Montblanc, 1950)

Ha cursat estudis universitaris de Ciències de la Informació i de Dret, i laboralment ha dedicat una part considerable de la seva vida a exercir l'ofici d'impressor. Fundador de la revista montblanquina *Espitllera*. És secretari de l'Associació Amics Martínez Lozano, Secretari del Museu Arxiu de Montblanc i Comarca i membre d'altres entitats de caràcter social i cultural.

Epistolari entre l'historiador selvatà Eufemià Fort i Cogul i l'impressor Josep M. Requesens, de Montblanc (1946-1953)

Josep M. Carreras i Vives *jopmcavi@gmail.com

Josep M. Grau i Pujol *fgraupuig@telefonica.net

Paraules clau: Impremta Requesens, Montblanc, Santes Creus, Eufemià Fort, franquisme.

Entre els diversos serveis d'abast comarcal que disposava Montblanc en la primera meitat del segle XX i que li conferien i refermaven la seva capitalitat comarcal, a banda del registre de la propietat, notaries, jutjats i comerços, hi havia les impremtes, uns tallers tipogràfics que no es limitaven a la confecció de recordatoris de defunció o de primera comunió, targetes de visita, etc. sinó que també estampaven un ampli ventall de programes de Festa Major i revistes per a les diferents poblacions de la comarca, àdhuc d'altres comarques, a més a més de tota mena de treballs de caràcter comercial. Però és precisament la impressió de les publicacions d'una periodicitat diversa, la que avui ens ocupa per poder tractar la relació epistolar nascuda entre un impressor montblanquí i un intel·lectual selvatà.

La impremta a Montblanc

Durant un període molt considerable d'aquest segle, la vila ducal disposava de tres tallers tipogràfics¹, el més antic era el d'Artur Monmany Pérez (1873-1913) que a la seva mort regentà la seva vídua Sebastiana Queralt (finada el 1957 i el seu fill Artur (1902-1958). Seguia la Impremta Requesens, fundada el 1914 per Josep M. Requesens Contijoch (1893-1967), que en les dècades dels anys vint i trenta imprimí nombroses publicacions periòdiques de la Conca de Barberà (Montblanc, l'Espluga de Francolí, Santa Coloma de Queralt, Sarral, etc.), el Camp de Tarragona (Valls i la Selva del Camp), l'Anoia (Piera) i la Ribera d'Ebre (Móra d'Ebre). Els anys posteriors a la guerra (1936-1939), amb les prohibicions imposades pel règim franquista a la comunicació escrita, aquesta dedicació a divulgar informació generada en l'entorn més immediat, quedà circumscrita als Fulls parroquials, que redactaven i difonien moltes parròquies². Des de la seva fundació fins l'any 1979, la Impremta Requesens estigué ubicada al carrer Riber, núm. 5, on s'hi compaginaven les labors d'estampació amb establiment de llibreria i papereria. Regentada pel fundador, Josep M. Requesens Contijoch, comptava amb l'aportació laboral dels seus fills: Josep M. Requesens Queralt (1920-1991) i Ramon (1924)³, a més d'alguns professionals, bàsicament provinents del nodrid grup d'impressors que durant els anys de la Segona República, i abans, tenien cura de la complexa confecció de les diverses publicacions.

Aquesta impremta -les impremtes en general- constituïen un focus cultural, i en poblacions d'escassa demografia esdevenien petits indrets de debat d'idees i de refermament identitari. Generalitzant, podem afirmar que l'impressor, des de la invenció dels caràcters mòbils que donaren peu a la impremta, fou considerat un professional -culturalment parlant- situat en un esglaió social darrera dels pocs intel·lectuals de formació universitària⁴.

La darrera impremta que s'establí, fou la Impremta Mestres, regida per Pere Mestres Taverna (1907-1984), també ubicada al carrer Riber⁵.

Impremta Requesens (anys de postguerra)

Ens traslладem novament a la impremta Requesens que fou l'origen de l'epistolari entre el propietari d'aquest taller i l'intel·lectual selvatà Eufemià Fort i Cogul durant els anys 1946-1953, en raó de tractes comercials relacionats amb diverses impressions.

Com hem dit, la implantació del règim sorgit de la victòria franquista significà un sotrac per a les impremtes, no tan sols econòmic sinó també de representativitat social, sumint el seu paper a obradors d'acabats de caire privat, amb nombrosos i enutjosos controls quan les publicacions (bàsicament programes diversos) anaven adreçats a un públic generalitzat.

Davant d'aquest panorama calgué una reestructuració de l'organigrama -diríem- productiu. Així, l'especialització de caixista, a la impremta Requesens quedà relegada, al marge del personal de la família, a un empleat, en Josep Serra Folch, i amb incorporacions més o menys regulars en les èpoques que el flux de la feina s'incrementava (memòries econòmiques de les cooperatives, programes de festes majors...). Serra i Folch era un empleat exemplar, com a professional i com a persona, aprenent des de molt jove a la Impremta Requesens, passà durant uns anys a completar la seva formació a la Impremta Castells, de Valls, retornant, però, a l'empresa que romangué fins a la seva avançada edat de jubilació laboral.

Les tasques que conformaven la confecció d'una publicació s'iniciaven amb l'elecció del tipus de paper, el tallat a les mides prefixades del treball (en l'època que fem referència els papers eren de baixa qualitat, degut a l'escassetat de matèries primeres), la composició -lletra a lletra, espai entre paraula i paraula, interlínies entre ratlla i ratlla- (tot en material provinent de la fundició de plom, estany i antimoni) fins a confegir un motlle, que en les revistes, generalment, el constituïa una pàgina. El següent pas consistia en treure una prova i corregir-la, tasca que acostumava a dur a terme el Sr. Requesens, home de profunda cultura, sobretot catalana i amb un «ull clínic» proverbial per «caçar» les errades. Un cop aplicades les correccions, les pàgines corresponents s'emmarcaven subjectades mitjançant impositcions i cunyes en un marc de ferro -la rama- que passava a la màquina i, manualment, s'iniciava el tiratge. Un cop els papers ja estaven estampats passaven a la manipulació (plegat, intercalat dels plecs, enquadració i desbarbat). Aquells motlles, un cop havien servit, eren descomposats en la tasca de distribuir, consistent en retornar cadascun dels caràcters a la seva casella de la corresponent caixa d'on havia sortit. I així, una i altra vegada, durant el llarg dels anys. A les impremtes, i concretament a la impremta Requesens es disposava d'una gran varietat, tant de tipus (volta, futura, foli, romana, bodoni, anglesa, gòtica, etc) com de cossos (des del 6 al 48 punts tipogràfics o més) advertint que els cossos més grans acostumaven a ser fabricats en fusta.

En època de la impressió de les memòries econòmiques de les cooperatives; o bé l'estiu, amb els programes que els ajuntaments anunciaven i propagaven els actes de les festes majors, les tasques, bàsicament de composició, s'incrementaven i llavors els responsables de la impremta

recorrien de forma puntual i temporal a antics impressors ara dedicats a altres tasques professionals, com Lluís Farré Carreras (administratiu en una entitat bancària) lletraferit i durant molts anys corresponsal a Montblanc del *Diario de Tarragona del Correo Catalán* i del *Noticiero Universal*, Joan Andreu Cassado (agent judicial i activista de la vida social montblanquina); Pasqual Sanchiz (empleat de banca), i algun altre, en menor freqüència.

Fins aquí una breu posada en escena del que era la impremta Requesens l'any 1946 quan en una missiva de Josep M. Requesens i Contijoch adreçada a Eufemià Fort i Cogul, sobre el tema d'una impressió de Goigs, s'inicia un epistolari centrat en diverses estampacions.

L'epistolari Requesens Contijoch-Fort i Cogul

En el fons personal de l'historiador Eufemià Fort i Cogul (La Selva del Camp 1908-Barcelona 1979) que es conserva a Tarragona (AHT) hem localitzat sis cartes escrites entre 1946 i 1952, que s'adrecen ell i l'impressor Josep M. Requesens Contijoch i que presentem en l'apèndix. Una, data del 1946, dues del 1947, una del 1959 i finalment dues del 1953. La temàtica és diversa, en una missiva es comenta el retard en la impressió d'uns Goigs (doc. 1), en dues de 1947 es parla de la possibilitat d'imprimir a Montblanc les memòries de l'Arxiu Bibliogràfic de Santes Creus (doc. 2), encàrrec que no es va dur a terme perquè les primeres les obraren en el taller dels successors de Torres i Virgili de Tarragona, per la qual cosa en una carta s'esmenta que es retornen els originals al coordinador (doc. 3)⁶.

L'any 1949 l'epistolari es centra en la tramesa que fa Josep M. Requesens d'una fotografia sobre Santes Creus a l'Eufemià Fort (doc. 4) i les dues darreres sobre la petició de dades sobre els treballs històrics publicats per Mn. Joan Pié i Faidella a la premsa comarcal de Montblanc, Fort estava elaborant el rectorologi de la Selva del Camp, treball que realitzà i que roman inèdit. El prevere esmentat havia nascut a la Selva del Camp el 1836 on moriria el 1919, la seva mare era originària de Blancafort i el seu exercici sacerdotal entre d'altres parròquies el portà a Prenafeta, Passanant (1863-1867) i la Guàrdia dels Prats (1867-1997), aquest pas per la Conca de Barberà i la seva vocació d'historiador el motivà a escriure diversos articles al setmanari montblanquí *La Conca de Barberà* l'any 1904, concretament sobre la Guàrdia dels Prats (núms. 59 i 88). Precisament en aquesta mateixa revista del 6 de setembre de 1903, el corresponsal de Barberà de la Conca anota la visita a l'arxiu parroquial de Mn. Pié en companyia de Mn. Josep Porta. El 1954 Fort demana a Requesens en quin lloc de Montblanc es podien consultar les revistes històriques de la comarca (doc. 5) i la resposta és llarga (doc. 6), en primer lloc remet a la biblioteca personal d'Antoni Roselló Sans (Montblanc, 1882-1964), actualment dipositada pels seus familiars a l'Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà i segonament als llibreters montblanquins Antoni Palau i Dulcet (Montblanc, 1867-Barcelona, 1954) i Josep Porter i Rovira (Montblanc, 1901-Barcelona, 1999), atenent la residència de Fort a Barcelona⁷.

La recuperació dels arxius privats és bàsica per la història del nostre país, ens aporten notícies importants sobre com es va mantenir la cultura en uns moments difícils com és la llarga dictadura del general Franco i les actuacions dels nostres prohoms més destacats, com és el cas que ens ocupa el medievalista Eufemià Fort i Cogul (La Selva del Camp, 1908-Barcelona, 1979), el qual mantingué dues passions, la seva vila nadiua i el monestir de Santes Creus), la seva

Eufemià Fort i Cogul.
(Arxiu Revista El Pont Alt,
La Selva del Camp)

Josep M. Requesens i Contijoch.
(Arxiu família Requesens, Montblanc)

relació amb la Conca a banda de la impremta Requesens la refermarà en realitzar nombrosos articles històrics i llibres, entre els quals les biografies de Mn. Ramon Muntanyola (1977) i el restaurador de Poblet Eduard Toda (1975)⁸.

Notes

- 1.- Sobre la trajectòria de les tres imprentes montblanquines us remetem al capítol «Les imprentes», del llibre, *La premsa i la història a la Conca de Barberà 1889-1939*, Montblanc, 1995, ps. 23-40. L'estudi de les imprentes s'ha fet sovint aprofitant els seus aniversaris, *Impremta Querol: cent anys d'impressió (1905-2005)*, Tortosa, 2006.
- 2.- La impressió de Fulls Parroquials a l'Arquebisbat de Tarragona s'inicià el 1947 gràcies a la iniciativa frustrada de Mn. Muntanyola, *La Veu de la Parròquia*, posteriorment, el 1950 des de la cúria s'imprimiria un Full Dominical en castellà que deixava en blanc la pàgina final per a que cada parròquia pogués insertar els seus propis textos. A la diòcesi tarragonina s'han publicat estudis sobre els Fulls Parroquials apareguts a Alcover, Altafulla, Valls, Montblanc, Sarral i Vimbodí, els tres darrers inclosos a la monografia, *La premsa local a la Conca de Barberà durant el règim franquista*, Montblanc, 2010.
- 3.- Sobre la seva figura vegeu l'article de Josep M. Grau, «Ramon Requesens i Queralt. Un impresor compromès amb la cultura», *Aplec de Treballs* (Montblanc), 27 (2009), ps. 31-42.
- 4.- Disposem de notoris exemples d'aquesta consideració, un de ben il·lustratiu és el fet que el rei Carles III d'Espanya, professà una enorme estimació vers l'ofici d'impressor, fins el punt de fer-se muntar una impremta en el propi palau reial on n'aprenqué l'ofici, Pilar Vélez, *Eudald Pradell i la tipografia espanyola del segle XVIII*. Barcelona, 1989.
- 5.- Cal, també, fer esment d'una primera impremta a Montblanc (Impremta Zamora), a les darreries del segle XIX, situada al carrer Major, amb una existència més aviat curta, però que ens dona mostra de la necessitat creixent a la vila de disposar d'uns tallers on, entre altres facetes, possessin negre sobre blanc, la realitat quotidiana de la població.
- 6.- Per ampliar informació sobre aquesta publicació us remetem a l'article de Pere Serramadera, «Les memòries de l'Arxiu Bibliogràfic de Santes Creus: Una obra personalíssima d'Eufemià Fort i Cogul», *Santes Creus: Butlletí de l'Arxiu Bibliogràfic* (Santes Creus), núm. 49 (1979), ps. 93-98.
- 7.- Sobre aquests dos personatges vegeu el llibre, *Antoni Palau i Dulcet i Josep Porter i Rovira: Dos montblanquins apassionats pels llibres*, Montblanc, 2007.
- 8.- La producció bibliogràfica de Fort és extensa, per conèixer els seus treballs cal consultar el recull que publicà el seu fill, Xavier Fort i Bufill, «Eufemià Fort i Cogul, historiador de Santes Creus: Assaig de bibliografia crítica», *Santes Creus. Butlletí de l'Arxiu Bibliogràfic*, (Santes Creus) 49 (1979), ps. 11-71.

Apèndix documental

1. Carta que l'impressor Josep M. Requesens envia a Eufemià Fort sobre el retard en l'edició d'uns Goigs i la sol·licitut per una trobada personal a Barcelona (1946).

Montblanc, 25 d'octubre del 1946

Senyor Eufemià Fort i Cogul

Barcelona

Estimat senyor i amic: Rebuda la vostra atenta, massa atenta per la forma incorrecta en que m'he portat, i sincerament, no trobo pas expressions prou justes que em justifiquin.

Com tinc vivíssim desig de presentar-vos les meves excuses personalment, a mitjans del pròxim novembre, Déu volent, vindré a veure-us a Barcelona.

Lliuro aquestes ratlles al recader per tal de tenir la certesa absoluta de que les rebreu. Com que em sembla recordar que em diguéreu, teniu oficina en un lloc cèntric de la capital, us restaré molt agraït si em feu sabedor de l'adreça.

Com que les diverses-per no escriure múltiples-causes, que han motivat no tinguéssiu els Goigs en poder vostre; malgrat ésser reals us semblarien inversemblants, no vull confiar-me més a la ploma i si esperar als pocs dies que manquen ¡Tants han passat! -per tal de tenir el goig de saludar-vos i detallar-vos els fets de viva veu, tot i deixant resolta la meva situació amb els «Amics dels Goigs».

I res més bon amic. Una forta encaixada del qui també és ben vostre, Josep M. Requesens [Contijoch].

[Nota:Tots els papers de carta porten imprès el membret: *Imprenta Requesens.Teléfono 14. Montblanch*].

2. Carta de Josep M. Requesens a Eufemià Fort sobre l'inici d'edició del primer número del Butlletí de l'Arxiu Bibliogràfic de Santes Creus (1947).

Montblanc, 29 de setembre del 1947.

Senyor Eufemià Fort i Cogul

Barcelona

Estimat amic:

Procurarem, Déu volent, fer aparèixer per tot el vinent octubre el Butlletí de l'Arxiu [Bibliogràfic de Santes Creus]¹.

Trameteu original, doncs, ràpidament. Pel preu no renyirem pas, com mai no he renyit amb ningú. La censura de Montblanc serà suficient si teniu, naturalment, el permís oficial de poder publicar-lo. Menys els dies 7, 8 i 9 d'octubre, que seré absent de la vila, podeu venir per a parlar del que calgui.

Afectuosament us saluda qui és ben vostre,

Josep M. Requesens [Contijoch].

(1) Es refereix a l'edició de les *Memorias: Archivo Bibliográfico de Santes Creus* que es publicarien entre 1947 i 1953, per canviar el nom de la capçalera a *Boletín* el 1954.

3. Carta que envia Josep M. Requesens retornant els originals del Butlletí de Santes Creus (1947).

Montblanc, 21 novembre 1947.

Amic [Eufemià] Fort:

Ací van els els originals.

Mercès de les faixes trameses. Referent als Goigs, feu-ho com indiqueu. Lliureu-los al recader Albert Palou, Plaça Comercial 10, amb la nota del que valgui, perquè us ho pugui fer efectiu. Ja em direu quelcom.

Vostre afectíssim en Crist.
Josep M. Requesens [Contijoch].

4. Carta que Josep M. Requesens envia a Eufemià Fort en la tramesa d'una fotografia de Santes Creus (1949).

Montblanc, octubre 1949.

Eufemià Fort i Cogul

Barcelona.

Estimat amic:

Com que *lo prometido es deuda*, ací va una foto treta pel meu fill petit, Ramon [Requesens Queralt], fa uns set anys [1942].

No té altre mèrit que el d'ésser treta en una màquina que, abans de la revolta, costava 12 pessetes (una miniatura de màquina).

Una volta ampliada, però, obtingué premi en un concurs de fotos que es feu a la vila [Montblanc].

Tractant-se de Santes Creus sé que, poc o molt ha d'interessar-vos.

Quedeu-vos-la, que és ben vostra, i destineu-la allà on us sembli més convenient.

Res més que desitjar-vos us conserveu i prospereu força. I maneu, com millor us plagui, al vostre bon amic que us saluda cordialment,

Josep M. Requesens [Contijoch].

5. Carta que Eufemià Fort tramet a Josep M. Requesens demanant informació sobre els articles publicats a la premsa comarcal de la Conca de Barberà per l'historiador selvatà Mn. Joan Pié Faidella (1953).

[Barcelona] 15 de juliol de 1953.

Sr. Josep M. Requesens

Mestre impressor

Montblanc

Distingit amic:

Déu vós guard. Una salutació ben afectuosa i una petició.

A les darreries del passat segle i a les primeries de l'actual, devien publicar-se a Montblanc algunes revistes, periòdics o cosa semblant. Seria possible que m'informessiu quines d'aquestes publicacions de caràcter local i comarcal hi veien la llum?

Encara més: Seria possible trobar-les a la Biblioteca de Montblanc? o si no hi fossin, les teniu vós o alguna altra persona o entitat que les deixés consultar fàcilment?

Us diré perquè. Estic redactant la biografia d'un rector de la veïna parròquia de la Guàrdia dels Prats d'aquell temps, home molt donat a escorcollar arxius, i em consta que va publicar alguns treballs seus a les revistes o periòdics de Montblanc i em seria molt interessant de localitzar-los. Aquest senyor rector era Mn. Joan Pié.

Confio en la vostra amistat que m'ajudareu a localitzar aquestes coses, les quals, si algués, vindria a consultar i treure'n còpia.

Em teniu sempre a la recíproca, afectuosament amic,
[Eufemià Fort i Cogul]

6. Carta de resposta de Josep M. Requesens a l'anterior (1953).

Montblanc, 5 d'agost del 1953.

Sr. Eufemià Fort i Cogul,
Barcelona.

Distingit i molt apreciat amic: des del llit, on estic per mor d'una forta caiguda, us faig aquestes ratlles que són de salutació i de resposta a la vostra del 15 passat.

He meditat molt, abans de contestar, per trobar la manera de complaure-us en el referent a trobar dades i escrits del reverent Mossèn Joan Pié.

Desgraciadament a la vila, poca cosa es conserva del que vós us unteressa. I per vergonya nostra, tampoc tenim biblioteca.

Jo ho tenia gairebé tot-i ho conservava amorosament-però els rojos m'ho saquejaren i robaren-i més sensible encara-molta cosa fou destruïda.

A Montblanc, hi ha una sola persona que segurament té alguna cosa (bastanta cosa) a fullejar. I encara que està molt escamat per les diferents coses que, deixant-les, l'hi han desaparegut, som molt amics i em crec que, presentant-vos-hi jo personalment, tindrem el que calgui. És el senyor Antoni Roselló, esparter d'ofici (i l'home que posseeix més llibres de la vila), si us interessa, doncs, ja sabeu que com sempre, estic a la vostra disposició.

Crec però, que potser podríeu resoldre-ho amb força probabilitats d'èxit, a Barcelona mateix: al carrer de Sant Pau 41, hi ha una llibreria antiquària el propietari de la qual (gairebé nonagenari, però en plenes facultats), Antoni Palau i Dolcet, és fill de Montblanc. És autor, entre d'altres, de les monografies de Montblanc, Conca de Barberà i Poblet. I, ultra una memòria prodigiosa, té infinitat de documents i segurament les col·leccions de periòdics de la vila que, pel cas, us interessin.

Aneu-hi, si us plau. Us pot orientar molt. Coneix força coses de Poblet i Santes Creus. Altre llibreter de vell, fill també de Montblanc, és Josep Porter (Arcs 3). Potser també té coses. Déu us guardi amic. I veieu en que més pot servir-vos el vostre amic i servidor Josep M. Requesens [Contijoch].

AHT, Fons personal d'Eufemià Fort Cogul, Correspondència, sign.1.830.